

קַל-רִמְשׁ אֲשֶׁר הוֹאֵלִי לָכֶם יְהִי לְאֶכְלָה כִּירֶק עֵשֶׂב נִתְּנִי לָכֶם אֶת-כָּל:

13. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף נט:

אמר רב יהודה אמר רב: אדם הראשון לא הותר לו **בשר לאכילה**, דכתיב לכם יהיה לאכלה ולכל חית הארץ - ולא חית הארץ לכם. **וכשבאו בני נח התיר להם**, שנאמר כירק עשב נתתי לכם את כל.

14. רש"י בראשית א:כט ד"ה לכם יהיה לאכלה

ולכל חית הארץ - **השוה להם** הכתוב בהמות וחיות למאכל, **ולא הרשה לאדם ולאשתו להמית בריה ולאכול בשר**, אך כל ירק עשב יאכלו יחד כלם, **וכשבאו בני נח התיר להם בשר**, שנאמר כל רמש אשר הוא חי וגו' כירק עשב שהתרת לאדם הראשון, נתתי לכם את כל:

15. תוספות מסכת סנהדרין דף נו: ד"ה אכל

והא דאמרינן לקמן (דף נט:) דלא הותר לאדם הראשון בשר לאכילה היינו **להמית ולאכול** אבל מתה מאליה שריא ואתא לאפוקי אבר מן החי דאפי' נפל מאליו אסור.

16. דברים פרק יב, כ-כב

(כ) כִּי-יִרְחִיב ה' אֶלְהֵיךָ אֶת-גְּבֻלְךָ פֶּאֶשֶׁר דָּבַר-לְךָ וְאִמַּרְתָּ אֶכְלָה בִּשְׂרֵי כִּי-תֵאָנֶה נִפְשֶׁךָ לֶאֱלֹל בִּשְׂרֵי בְּלֹא-אֹנֶת נִפְשֶׁךָ תֹאכַל בִּשְׂרֵי: (כא) כִּי-יִרְחֶק מִמֶּךָ הַמִּקְוֶה אֲשֶׁר יִבְרָר ה' אֶלְהֵיךָ לְשׂוֹם שְׂמֹנֶשֶׁת מִבְּקִרְךָ וּמִצְאֹנְךָ אֲשֶׁר יִתֵּן ה' לְךָ פֶּאֶשֶׁר צִוִּיתְךָ אֶכְלֹתָ בְּשַׂעֲרֶיךָ בְּלֹא אֹנֶת נִפְשֶׁךָ:

17. מלבי"ם ברא"י ט:ג

כל רמש אשר הוא חי לכם יהיה לאכלה. כי בימי אדם היו גופות בני אדם חזקים והפירות לא נשחתו עדיין והיו **מכלכלים את ב"א כמו הבשר**, אבל אחר המבול שנתקלקלו המזונות, והאדם הוכן שיתפשט בקצו ארץ ואיים רחוקים שמאז נעשה קור וחום וצריך לבשר להעמדת בריאותו, **וגם אחר שחיו כולם ע"י נח שפרנסם בתיבה היו כקנינו וברשותו...**

18. רמב"ן בראשית א:כט ד"ה הנה נתתי

לא הרשה לאדם... לשון רש"י... הבשר לא הורשו בו עד בני נח כדעת רבותינו. והוא פשוטו של מקרא: והיה זה, מפני שבעלי נפש התנועה יש להם קצת מעלה בנפשם, נדמו בה לבעלי הנפש המשכלת, ויש להם בחירה בטובתם ומזוניהם, ויברחו מן הצער והמיתה... וכאשר חטאו, והשחית כל בשר את דרכו על הארץ, וגזר שימותו במבול, **ובעבור נח הציל מהם לקיום המין**, נתן להם **רשות לשחוט ולאכול**, כי קיומם בעבורו:

19. תלמוד בבלי מסכת יבמות דף עט.

אמר, שלשה סימנים יש באומה זו: **הרחמנים**, והביישנים, וגומלי חסדים... כל שיש בו שלשה סימנים הללו ראוי להדבק באומה זו.

20. תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף פה.

יסורי דרבי אלעזר ברבי שמעון עדיפי מדרבי. דאילו רבי אלעזר ברבי שמעון - מאהבה באו ומאהבה הלכו, דרבי - על ידי מעשה באו ועל ידי מעשה הלכו. על ידי מעשה באו מאי היא? דההוא **עגלא** דהוּו קא ממטו ליה **לשחיטה**, אזל תליא לרישיה בכנפיה דרבי, וקא בכי. אמר ליה: **זיל, לכך נוצרת**. אמרי: הואיל **ולא קא מרחם** - ליתו עליה יסורין. ועל ידי מעשה הלכו - יומא חד הוה קא כנשא אמתיה דרבי ביתא, הוה שדיא בני כרוכשתא וקא כנשא להו, אמר לה: שבקיניהו, כתיב ורחמיו על כל מעשיו. אמרו: הואיל ומרחם - נרחם עליה.

21. מהרש"א חידושי אגדות מסכת בבא מציעא דף פה.

שאמר לעגלה דהוּו קא ממטי ליה לשחיטה לכך נוצרת **דזה ממתד אכזריות** שהעגל הוא מובחר שבמיניו ועגל בן יומו קרי שור **ורוב עגלים לאו להכי קיימי אלא רובן לרדיא קיימי** כדאמרינן בר"פ הפרה ולא אמרו אלא **סוף בהמה לשחיטה דהיינו בסופה אבל בתחלתה לרדיא קיימי** וע"כ אמרי ליתו עליה יסורין דגם סוף אדם למות בזמניה ולא בתחילתו אלא דיסורין ממרקין

22. שולחן ערוך אבן העזר ה"ד:

הגה: כל דבר הצריך **לרפואה או לשאר דברים**, לית ביה **משום איסור צער בעלי חיים** (איסור והיתר הארוך סימן נ"ט). ולכן מותר למרוט נוצות מאוזנות חיות, וליכא למיחש משום צער בעלי חיים (מהר"א ס' ק"ה). ומ"מ העולם נמנעים דהוי אכזריות.

1. תלמוד בבלי מסכת שבת דף ק"ח:

עונג זה אינו יודע מהו, כשהוא אומר וקראת לשבת ענג, הוי אומר: זה ענג שבת. - במה מענגו? - רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב אמר: בתבשיל של תרדיון, ודגים גדולים, וראשי שומין.

2. משנה מסכת חולין פרק ה משנה ג

בארבעה פרקים בשנה המוכר בהמה לחבירו **צריך להודיעו** אמה מכרתי לשחוט בתה מכרתי לשחוט ואלו הן **ערב יום טוב...**

3. משנה מסכת נדרים פרק ט משנה ו

פוחתין בימים טובים ובשבתות...

4. רמב"ם על משנה מסכת נדרים פרק ט משנה ו

כגון שנדר שלא ישתה יין או שלא יאכל בשר כך וכך ימים, אומרים לו אלו ידעת בשעת הנדר כי השבת או יום טוב שבכלל הימים הללו **חייב אתה לאכול בהם בשר** ולשתות יין שני וקראת לשבת ענג היית נודר, והוא אומר לא, ומתירין נדרו,

5. רמב"ם הלכות שבת פרק ל הלכה י

אכילת בשר ושתיית יין בשבת **עונג הוא** לה, והוא שהיתה **ידו משגת**

6. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קט.

תניא, רבי יהודה בן בתירא אומר: בזמן שבית המקדש קיים - **אין שמחה אלא בבשר**, שנאמר וזבחת שלמים ואכלת שם ושמת לפני ה' אלהיך. ועכשיו שאין בית המקדש קיים - אין שמחה אלא ביין, שנאמר ויין ישמח לבב אנוש.

7. שו"ת הרשב"ש סימן קעו (ב)

...אפילו נשבע בפירוש שלא יאכל בשר בשבתות וימים טובים אין זה נשבע לבטל את המצוה, שמה שאמרו אין שמחה אלא בבשר, אין הדברים אמורים אלא **בבשר קדשים...**

8. רמב"ם הלכות יום טוב פרק ו

יז - ... וחייב אדם להיות בהן שמח וטוב לב הוא ובניו ואשתו ובני ביתו... שנאמר ושמת בחגך וגו', **אף על פי שהשמחה האמורה כאן היא קרבן שלמים** כמו שאנו מבארין בהלכות חגיגה יש בכלל אותה שמחה לשמוח הוא ובניו ובניו ביתו כל אחד ואחד כראוי לו.

יח - כיצד הקטנים נותן להם קליות ואגוזים ומגדנות, והנשים קונה להן בגדים ותכשיטין נאים כפי ממונו, והאנשים **אוכלין בשר** ושותין יין **שאין שמחה אלא בבשר** ואין שמחה אלא ביין...

9. ים של שלמה מסכת ביצה פרק ב

וכתב מהר"י קארו (ב"י סימן תקכ"ט) ויש לתמוה על הרמב"ם, למה הוצרך שיאכלו בשר... ומשמע דבין סגי, בלא בשר ע"כ. ואני אומר, דר"י בן בתירא לא בא **למעט אכילת בשר**. פשיטא שאין שמחה אלא בבשר, דהא שמחת י"ט היא הסעודה, ולא נקרא הסעודה להיות בו לב טוב ושמחה בלא אכילת בשר. אלא **שבזמן שבה"ה היה קיים**, היו אוכלין בשר שלמים, והיו עומדים על קרבנותיהם, והיה **מספיק להם שמחה זו**, אפילו היו שותין **מים בתוך הסעודה**, אם לא לכוס של ברכה. א"נ היה שותין בצמח, כפי צורך אכילה, או מזוג הרבה, ולא היה שותין לרוות גופו, כדי לשמוח בי"ט, **אבל עכשיו**, שאין לנו שמחת שלמים, והמקדש חרב, וערבה כל שמחה, **אין שמחה אלא ביין**, וזולתה אינו יוצא ידי חובה בשמחת י"ט, ואדרבא, במה ישמח את עצמו, אם לא שישתה, וישכח רישו, לשמוח, ולבטוח בה' שיחזור אליו, ואף בימי גלותינו, בהיותינו בארץ אויבנו, לא מאס ולא געל אותנו, להפיר בריתו, תורה ומצות מאתנו, כי תמיד הוא ה' אליקינו.

10. ב"ח אורח חיים סימן תקסט

והך דערבי פסחים הכי פירושו בזמן שבית המקדש קיים **עיקר שמחה בבשר** שלמים כדכתיב קרא וזבחת שלמים וגו' דאיכא תרתי שמחה חדא שמחת הבאת שלמים לה' אידך שמחת אכילת בשר מה שאין כן ביין דליכא אלא חדא שמחה אבל **עכשיו** שאין בית המקדש קיים **אין עיקר שמחה אלא ביין** כדכתיב קרא ויין ישמח לבב אנוש אבל בשר אינו עיקר שמחה דלא אשכחן קרא דכתיב ביה שמחה בבשר שאינו שלמים.

11. בראשית א:כט

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה נִתְּנִי לָכֶם אֶת-כָּל-עֵשֶׂב זֶרַע זֶרַע אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ וְאֶת-כָּל-הָעֵץ אֲשֶׁר-בּוֹ פְרִיעֵץ זֶרַע זֶרַע לָכֶם יְהִי לְאֶכְלָה:

...שכל דבר שיש בו צורך בהאדם לית ביה משום צעב"ח וגם לא שייך צעב"ח אלא לצערו ולהניחו בחיים אבל להמית בהמות וחיות וכל מיני בעלי חיים לית ביה משום צעב"ח...

25. ספר החינוך פרשת ראה מצוה תנא

...ועוד נאמר בטעם השחיטה מן הצואר ובסכין בדוק, כדי שלא נצער בעלי החיים יותר מדאי, כי התורה היתר לאדם למעלתו לזינו מהם ולכל צרכיו, לא לצערן חנים, וכבר דברו חכמים הרבה באיסור צער בעלי חיים...

26. חזון הצמחונות והשלום

א. הצדק בנוגע לבעלי חיים - יש ענף עקרי אחד של התקדמות האנושיות היותר גבוה... והיא שאיפה מוסרית טבעית, לרגש היושר האנושי, שימת עין למשפטם של בעלי חיים... הפילוסופיות האכזריות... החליקו לאדם, כל אחת על פי דרכה, לחנק בקרבו לגמרי את רגש היושר בנוגע לבעלי חיים... מכל מקום אי אפשר להם להכחיש את המוחש בכל לב רגש, כי חסרון מוסרי כללי הוא במין האנושי, במה שלא יקיים את הרגש הטוב והנעלה, לבלתי קחת חיי כל חי, בשביל צרכיו והנאותיו. וחז"ל לא התחכמו באותה ההתחכמות הפילוסופית, ויספרו לנו, שרבנו הקדוש נענש ביסורין, מפני שאמר לעגלא, המובל לבי טבחא, דערק תותי כנפיה, זיל לכך נוצרת... הנה לא עשו כמעשה הפילוסופים, לעשות חושך לאור, כדי להתפשר עם החיים המעשיים. מפני שאי אפשר כלל לצייר, שאדון כל המעשים, המרחם על בריותיו, ברוך הוא, ישים חק נצחי כזה בבריותו הטובה מאד, שאי אפשר יהיה למין האנושי להתקיים כי אם בעברו את רגש מוסרו על ידי שפך דם...

ב. לא הותר בשר לאדם הראשון - ... וביותר שכבר העידה תורה שפעם אחת התאושה האנושות בכללה להתנשא אל מצב המוסר הרם הזה, כפירושם של חז"ל בכתובים, המוכיחים, שאדם הראשון לא הותר לו בשר לאכילה. הנה נתתי לכם את כל עץ זרע זרע לאכלה. רק אחר שבאו בני נח, אחר המבול, הוא שהותרה להם, כירק עשב נתתי לכם את כל. ומעתה האפשר הוא לצייר, שתהיה נאבדת לנצח טובה מוסרית רבת ערך, שכבר היתה במציאות נחלה לאנושות...

ג. הערת התורה והערת השכל - ...ותכליתה של הערת התורה היא גם כן להביא את האדם להערה השכלית השלמה... התורה הכינה את ההערה התורנית, כפי אותה המדה הראויה לאדם, בשיקול דעתו של א-ל דעות נותן התורה, ברוך הוא, באופן שבכללו יבוא האדם גם על ידה להערה השכלית...

ד. בשר תאוה - בבוא היתר התורה לאכילת בשר, אחרי קדושת המצות במתן תורה, האריכה בהצעת הדברים, ואמרת אוכלה בשר, כי תאוה נפשך לאכול בשר, בכל אות נפשך תאכל בשר. יש כאן גערת חכם נסתרת... כלומר, כל זמן שמוסריותך הפנימית לא תקוץ באכילת בשר בעלי חיים, כמו שכבר אתה קץ מבשר אדם, שעל כן לא הוצרכה תורה לכתוב עליו איסור מפורש, שאין האדם צריך האזהרה על מה שקנה לו כבר מושג טבעי זה, שזהו כמפורש, שבבא התור של המצב המוסרי האנושי לשקץ בשר בעלי חיים, מפני הגועל המוסרי שיש בו, הלא אז לא תאוה נפשך לאכל בשר, ולא תאכל, שהרי דברה תורה נדרשים מכלל לאו הן, ומכלל הן לאו.

ה. עם הארץ אסור לאכול בשר - וחז"ל העירו, שאכילת בשר הותרה בהיתר של קושי, ואמרו, עם הארץ אסור לאכול בשר, זאת תורת הבהמה והעוף, מי שעוסק בתורת הבהמה והעוף מותר לאכול בשר...

ו. ההיתר בשעת הנפילה המוסרית - ... אלא שראתה החכמה האלוקית, שאדם נפל ממצבו המוסרי, ועד שיעלה במעלה זו, שיתנער ויבא לההכרה המוסרית האמתית, עד העת המאושרה והנאורה היא, אין אותה המעלה המוסרית של הכרת משפטם של בעלי חיים ראויה לו כלל... כמה מגוחך הדבר, אם עם כל עוד טומאתו בו, יפשוט טלפיו ויפנה לו לדרך צדקה הרחוקה, להתחסד עם בעלי חיים, כאילו כבר גמר כל חשבונותיו עם בני אדם הברואים בצלם אלקים, כאילו כבר העמיד הכל על נכון, כבר העביר את שלטון הרשעה והשקר, שנאת עמים וקנאת לאומים, איבת גזעים ומריבת משפחות, המביאה להפיל חללים רבים ולשפך נחלי דמים, כאלו כל אלה כבר אפסו מן הארץ, עד שאין לה לאותה חסידה "האנושית" במה להצטדק כ"א לפנות להעמיד על נכון מוסרה, בדבר בעלי חיים... ע"כ אין זאת המעלה הוגנת לו לאדם כלל, כל זמן שפלותו, חוץ ממה שאין

להעמיס יותר מפני הערך של אפשרות הסבל של כח המוסר האנושי כשהוא בחולשתו. אין ספק בדבר שאלו היה איסור הריגת בעלי חיים מפורסם פרסום דתי ומוסרי, מצד הרגש הטהור של הצדק האלקי, הראוי להתפשט על כל היצורים עד כדי להכיר קדושה של מתנות אלקים בכל חיי החיים, בכל האנושות כולה, לעת עתה, שאין מצב המוסרי מתוקן כלל, ורוח הטומאה טרם עבר מן הארץ, אין ספק שהיה הדבר גורם תקלות רבות... ז. ותור בשקול דעת עליון - וכל זמן שאין עשות הטוב והצדק ערוכה בלבו של אדם במערכה טבעית, כל זמן שדעת אלקים האמתית, לעשות חסד משפט וצדקה בארץ, אינה כתובה על לוח לבו של האדם בכללו, כל זמן שהאדם צריך למלמדים מן החוץ על חובת המוסר והיושר האנושי, צריך הוא גם כן לסייגים ולשמירות רבים, שלא יתקלקלו אצלו סדרי הנהגתו, עד שיהיה מוכשר לקבל את ההדרכה הרצויה. ולפעמים צריך ג"כ לותר על חלק רשום מדרכי המוסר, כדי שתהיה הותרנות ההיא מכשרת את האדם למדתו היותר גבוהה, ואז גם אותו הויתור קדוש ונשגב הוא, ואי אפשר לשקול הדברים כי אם בדעתו של א-ל דעות, בשקל הדעת האלקית, המקפת והכוללת כל... אלמלא הקדמנו מה שראוי לאחר, אז אבדנו את הכל. הרבה דעות כוזבות, המשוטטות בעולם, ומעבירות רבים על דעתם ועל דעת קונם, לא באו כי אם מסבת השאיפה הנפרזה שלא תדע עת וזמן לכל חפץ, ואין לה מעצור וגבול. ובאין די שכל להגיע להחכמה הצפונה באמונה טהורה, לדעת כחה של התורה האלקית...

י. נצחון האמת המוסרית - וכל זה היה צריך להגמר על ידי הפטור, שפטרנו תורה מהרבה חובות מוסריים בנוגע להם, והתירה לו להפיק חפצו גם באבוד חיים, למען על ידי זה יכיר עמוק מאד את יתרונו עליהם, כדי שתתרום נפשו אל השאיפות הרמות המוסריות, הבאות בטבען בהתרוממות הרוח האנושי, על ידי קדושת המעשים והמדות התרומיות, עד שסוף כל סוף תנצח האמת המוסרית המוחלטת, דעת אלקים בארץ באמת, עד שלא יהיה עוד צורך לאדם בשום ויתור מוסרי, ויהיה אפשר לעולם לעמוד במדת הדין כמו שעלה במחשבה להבראות, בראשית ברא אלקים.

יא. דברה תורה כנגד יצר הרע - אף גם זאת, לו היו חובות המוסר נוהגים בשפע בין האדם לבעלי חיים, גם בזמן העדר השלמות המוסרית, היו גורמים רעות רבות, ועכב התפתחות למוסר האנושי, גם מצד אחר. כי הנה רגש הטוב והיושר שבאדם מבקש את תפקידו, והוא הדופק גם כן לפעמים על דלתי לב רשעי ארץ, ומכריחים לבקש במה להשקט את רעבון הצדק הטבעי שלהם, יסוד כח התשוקה שהיא מעמדת את העולם. ולפעמים תמצא רשע עריץ בוחר לו ענין מוסרי, ושש לעשות צדק כדי להשקט בזה מוסר כליותיו והנחם הטבעי המפעם בקרבו. ואם ההתחסדות עם בע"ח היתה מפורסמת לחפץ של צדקה קבועה במין האנושי, וזאת היתה בהכרח באה עם סידור החיובים המוסריים נגדם, אפילו אם היו רק באופן שלילי, אז היינו פוגשים המון גדול של רשעי תבל, המשחרים לטרף כזאבי ערב, זובחי אדם באין חמלה, ומוסר כליותיהם, כשהיה מעיק להם, היו ממלאים ברווחה, על ידי חסידות עם בעלי חיים...

יד. מצוות כיסוי הדם והשחיטה - כיסוי דם החיה והעוף היא כמו מחאה אלקית, לעומת ההיתר התלוי ביסודו במצב הנפש המקולקלת של האדם כי יצר לב האדם רע מנעוריו, ונפשו זאת אומרת, אוכלה בשר כי תאוה לאכל בשר, וגם אוכלת בשר בכלל אות נפשה, באין שום רעיון של התנגדות פנימית, מצד רגש הטוב והצדק. אמרה תורה, כסה הדם, הסתר בושתיך ורפיון מוסריותך, אף על פי שלא הגיע האדם עדיין למדרגתו הראויה לו, לתן למוסר נשגב כזה מהלכים בחיים המעשיים בפועל, ולא בא עדנה עד גבול החסידות של ההערה השכלית הזאת, להשכיל ולחוש יפה, שאין ראוי לטול חייה של כל נפש חיה ומרגשת מפני צרכו ותאוותו. אמנם הפעולות האלקיות, המצות, תעשינה דרכן לעשות את ההכנה המוסרית שתוכל לצאת אל הפועל בבא עתה. על כן השחיטה עצמה צריכה להתקדש כתכונה מיוחדת דוקא, כאשר ציוותך, במיעוט צערו של החי, למען השריש עי"ז בלבו של אדם, כי הוא נגש לא להיות לו עסק עם דבר של הפקר, שאין בו אלא תנועה אבטומטית, כי אם עם בריה חיה ומרגשת, שצריך להתחשב עם חושיה, ואפילו עם רגשי לבה, עם רגש חיי המשפחה שלה וחמלתה על צאצאיה, באיסור אותו ואת בנו, מחוסר זמן ושילוח הקן..